

Василь Деревінський

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЗВИТЯГИ:

ДЕНЬ ЗА ДНЕМ

Справжня історія

Харків
«ФОЛІО»
2025

➤ ПЕРЕДМОВА ◀

Українська історія сповнена різноманітних переможних подій від сивої давнини до наших днів. Її творці звершували величні подвиги на полі бою і під час мирної праці. Вони перемагали в масштабних битвах, будували чудові міста і села, робили найнеймовірніші винаходи, створювали захопливі пісні, досягали спортивних вершин. Знову і знову дивували інших своїми здобутками. Далеко від рідних країв лунала слава про гордих русичів, непереможних козаків, відчайдушних українців, що захищали своє, допомагали іншим, не втомлювалися чинити спротив загарбникам.

З-поміж різних звершень у цій книзі йдеться про звитяжні українські битви, бої, сутички, диверсійні операції, вияви сили волі та незламності. День за днем їх здійснювали українські герої, що гідно несли лицарський чин захисника своєї сім'ї, родини, громади, Батьківщини. Завдяки їхнім щоденним перемогам українська спільнота витримувала всі випробування та виклики. Ці українські борці, аристократи честі й духу, навіки в пантеоні славетних героїв, які надихають і консолідують спільноту.

Вшанування героїв, популяризація їхніх подвигів, культивування гордості за них витворює неперервну єдність поколінь. Володіння знаннями про свої перемоги зміцнює національну пам'ять спільноти, сприяє самоствердженню, формує суб'єктність, вибудовує візію розвитку в просторі та часі. Особливо важливо знати про звитяжні перемоги своїх предків у час війни з агресором за свободу або в період якихось потрясінь, коли потрібно не лише згуртуватись, а й вірити у свою Перемогу. Адже перемагає не найсильніший, а той, хто вірить, що може перемогти. Віра ж базується на знаннях. І ця книга допоможе примножити знання про тисячолітні традиції українських перемог.

Для зручності сприйняття дат із різних періодів, під час яких використовували різні літочислення, у книзі ведеться датування за григоріанським календарем від часу його запровадження. Це допоможе

усунути наявну донині плутанину з ліком дат за різними календарями. Усі названі населені пункти наведено відповідно до чинного адміністративно-територіального устрою. Досить часто в разі згадки імен історичних діячів у дужках наведено їхні псевда. Виклад подій у першому розділі здійснено за роками, оскільки точно невідомо, у який день і місяць вони відбулися. Надалі події подано послідовно за днями місяців із зазначенням відповідних дат. Тобто день за днем викладено історію української військової звитяги впродовж різних періодів тривалого поступу українського народу.

Висловлюємо вдячність усім, хто допоміг у підготовці книги порадами, зауваженнями, пропозиціями.

➤ 3 ДАВНІХ-ДАВЕН ◀

534 р. слов'янський (антський) загін розгромив візантійський підрозділ, очолюваний стратигом (воєводою, начальником війська) Фракії Хільбудієм на нижній течії р. Дунай.

559 р. слов'янські (антські) та кутригурські (племінна група болгар) загопи під керівництвом Заберхана розбили візантійські підрозділи на нижній течії р. Дунай. У результаті бою захоплено в полон командирів візантійців — стратилата (воєначальника) Сергія і стратига Едерма. Після цієї перемоги антські й кутригурські загопи увірвались в околиці столиці Візантійської імперії м. Константинополя та спробували взяти його штурмом. Війна закінчилася в серпні 559 р. угодою, згідно з якою слов'яни й турки могли безперешкодно переправлятися через р. Дунай і оселятися на території Візантійської імперії.

596 або 597 р. слов'янський (антський) загін на р. Ілівакій (сучасна назва Яломиця, ліва притока Дунаю) розгромив візантійський підрозділ, що спустошив слов'янське (антське) поселення.

840 р. (орієнтовно) морський похід руських (давньоукраїнських) загонів на центр візантійської провінції Пафлагонії — м. Амастриду, що розташовувалося на території Малої Азії. Місто було одним із важливих провінцій імперії, значним центром торгівлі.

907 р. руський (давньоукраїнський) флот (200 кораблів, 8 тис. воїнів) під керівництвом князя Олега здійснив похід на візантійську столицю — м. Константинополь. У результаті походу укладено вигідний договір з Візантійською імперією.

909 р. руський (давньоукраїнський) флот (16 кораблів, бл. 800 осіб) під час походу на Каспійське море захопив м. Абесгун (або Абаскун), розташоване на південному узбережжі. Місто входило до складу Арабського халіфату.

912 або 913 руський (давньоукраїнський) флот (500 кораблів 50 тис. воїнів) здійснив новий похід на каспійське узбережжя Арабського халіфату.

Кий. Художник А. Орльонов

Князь Кий захищає фортецю Києвець на Дунаї. 487 р.
Художник А. Орльонов

944 р. руський (давньоукраїнський) флот під керівництвом князя Ігоря здійснив похід на візантійську столицю — Константинополь. У результаті походу підписано новий договір із Візантійською імперією.

944 р. руський (давньоукраїнський) флот під керівництвом князя Ігоря здійснив похід на Каспійське море. У 943 р. руські (давньоукраїнські) війська, підтримані загонами аланів (осетинів) і лезгинів, узяли штурмом столицю Кавказької Албанії — м. Берда, яке обороняли близько 5 тис. арранців і по 300 дейлемітів та курдів.

964 р. руське (давньоукраїнське) військо під керівництвом князя Святослава Хороброго здійснило похід на р. Волгу. У результаті походу було розгромлено держави волзьких булгарів, буртасів, що були данниками Хозарського каганату.

965 р. руська (давньоукраїнська) армія під керівництвом князя Святослава Хороброго напала на Хозарський каганат. Біля столиці каганату — міста Ітиль (понижзя Волги, поряд із сучасною Астраханню) хозарське військо було розгромлено, столицю взято й знищено. Узято також м. Саркел, або Біла Вежа (розташовувалось біля сучасного м. Цимлянськ Ростовської обл. Росії), Семендер (на східному Передкавказзі) і Таматарху, або Тмуторокань (на Таманському півострові), підкорено племена касогів (черкесів) та ясів (осетинів).

968 р. руська (давньоукраїнська) армія під керівництвом князя Святослава Хороброго здійснила похід на балканських болгар. Під час воєнної кампанії розгромлено болгарське військо й захоплено 80 міст.

981 р. руська (давньоукраїнська) армія під керівництвом князя Володимира Великого здійснила похід на Польщу. У результаті успішного походу повернуто захоплені поляками західні землі з містами Перемишль і Червень.

985 р. руська (давньоукраїнська) армія під керівництвом князя Володимира Великого здійснила похід проти волзьких булгарів. У результаті походу було розгромлене військо булгарів і укладено з ними союзницьку угоду.

988 р. руська (давньоукраїнська) армія під керівництвом князя Володимира Великого здійснила похід на візантійське місто Херсонес (нині на території м. Севастополь Автономної Республіки Крим, Україна).

Олег прибиває щит до воріт Царгорода. Художник Ф. Бруні

Володимир Великий.
Художник А. Орльонов

1022 р. руські (давньоукраїнські) полки під керівництвом князя Мстислава, брата Ярослава Мудрого, розгромили й підкорили плем'я косогів. На знак цієї перемоги князь збудував собор Св. Богородиці в м. Тмуторокань (нині станиця Таманська Краснодарського краю Росії).

1030 р. руське (давньоукраїнське) військо (38 кораблів), яке прибуло з Тмуторокані, за підтримки аланських підрозділів розгромило армію правителя Ширвану Мінучихра бен-Язида Араксі поблизу Баку. Згодом воно продовжило військову експедицію, піднявшись вище за течією р. Кури до місця її злиття з р. Аракс.

1031 р. руське (давньоукраїнське) військо на чолі з князем Ярославом Мудрим здійснило похід у Польщу. У результаті походу повернуто західні землі Київської Русі — Червенські міста.

1036 р. руське (давньоукраїнське) військо на чолі з князем Ярославом Мудрим розгромило половців під Києвом. Завдяки цій великій перемозі печеніги відійшли з території Північного Причорномор'я за Дунай. Деякі з них попросилися на службу до київських правителів, а інших знищили половці.

1041 та 1047 р. руська (давньоукраїнська) армія на чолі з Великим князем Київським Ярославом Мудрим здійснила два переможних походи проти мазовецького князя Моїслава на прохання польського великого князя Казимира. Під час другого походу мазовецький князь загинув. Походи давньоукраїнських військ допомогли стабілізувати внутрішньополітичне становище в Польщі.

1054–1055 рр. (зима) руські (давньоукраїнські) полки на чолі з переяславським князем Всеволодом розгромили загони торків поблизу міста-фортеці Воїн біля гирла р. Сула.

1060 р. руські (давньоукраїнські) полки на чолі з князем Святославом Ярославичем здійснили успішний похід на торків.

1076 р. руське (давньоукраїнське) військо на чолі з князем Володимиром Мономахом, підтримуючи польського союзника князя Болеслава Сміливого, ходило походом на чеського князя Вратислава II.

1078–1079 рр. (зима) руські (давньоукраїнські) полки на р. Десна та поблизу Новгород-Сіверського розгромили половецькі загони,

Ярослав Мудрый.
Художник А. Орлюнов

Володимир Мономах.
Художник А. Орлюнов

які спустошили Стародуб. Велику кількість половців знищили та полонили, включно з ханами Асадуком і Сауком. Відбили награбоване й захоплених у полон.

1080 р. руські (давньоукраїнські) полки на чолі з чернігівським князем Володимиром розгромили торків переяславських, які атакували руські землі.

1085 р. руські (давньоукраїнські) полки здійснили похід на половецьке місто Біла Вежа (розташовувалось біля сучасного м. Цимлянськ Ростовської обл. Росії), захопили здобич і полонених, включно з ханами Осіня та Сакзя.

1106 р. руські (давньоукраїнські) полки на чолі з воєводами Яном Вишатичем, Путятюю, Іваном Захаровичем розгромили половецькі загони, які спустошили руські землі, та відібрали награбоване.

1108 р. руські (давньоукраїнські) полки розгромили загони половців, які спустошили руські землі поблизу м. Лубни Полтавської обл.

1112 р. руські (давньоукраїнські) полки князя Ярослава, сина Великого князя Київського Святополка, провели успішний похід на плем'я ятвягів.

1116 р. руське (давньоукраїнське) військо на чолі з Ярополком, сином Великого князя Київського Володимира Мономаха, здійснили похід проти половців на р. Сіверський Донець і захопили міста Сугрів, Шарукань і Балин. Половців відтіснили за р. Дон.

1116 р. (літо) руські (давньоукраїнські) полки допомогли претенденту на корону візантійського імператора Леву Діогену (зятю Володимира Мономаха) оволодіти м. Доростол (нині м. Сілістра в північно-східній Болгарії на Дунаї).

1120 р. руське (давньоукраїнське) військо під керівництвом князя Романа, сина Великого князя Київського Володимира Мономаха, здійснило похід на Польщу.

1125 р. (кінець травня — червень) руські (давньоукраїнські) полки переяславського князя Ярополка поблизу міста Полкстіня (нині село Повстин Лубенського р-ну Полтавської області) розгромили переважне половецьке військо, що напало на Київську Русь, дізнавшись про смерть Великого князя Київського Володимира Мономаха.

Часи Володимира Мономаха. Художник А. Серебряков

1131 р. руські (давньоукраїнські) полки Великого князя Київського Мстислава під керівництвом його синів Всеволода, Ізяслава та Ростислава здійснили успішний похід на плем'я чудь і наклали на нього данину.

1132 р. руські (давньоукраїнські) війська на чолі з Великим князем Київським Мстиславом здійснили успішний похід на Литву.

1145 р. (початок літа) руські (давньоукраїнські) війська здійснили успішний похід на допомогу польському князю Владиславу. У результаті походу братів, що повстали проти нього, було упокорено.

1164 р. руські (давньоукраїнські) полки на чолі з князем Васильком Ярополковичем розгромили половецькі загоны на р. Рось та захопили багато трофеїв.

1166–1167 рр. (зима) руські (давньоукраїнські) полки на чолі з Олегом Святославичем та Ярославом Всеволодовичем провели успішний похід на половців.

1169 р. руські (давньоукраїнські) полки розгромили половців, які напали на Київське князівство.

1170 р. (зима) руські (давньоукраїнські) полки за р. Бугом розгромили половців, які напали на Київське князівство.

Мстислав.
Художник А. Орлюнов

Олег.
Художник А. Орлюнов

1184 р. руські (давньоукраїнські) полки на чолі з Великим князем Київським Святославом Всеволодовичем здійснили великий похід проти половців на р. Дінець (або Сіверський Донець). Під час походу розгромлено половецьке військо.

1193 р. (зима) руські (давньоукраїнські) полки на чолі з князем Ростиславом, сином Великого князя Київського Святослава Всеволодовича, здійснили похід на половців на р. Івлі та захопили значні трофеї.

1201–1202 рр. (зима) руські (давньоукраїнські) полки на чолі із князем Романом здійснили успішний похід проти половців.

1203–1204 рр. (зима) руські (давньоукраїнські) полки на чолі з князем Романом здійснили успішний похід проти половців.

1218 р. (весна) руське (давньоукраїнське) військо на чолі з князем Данилом розгромило польське військо поблизу р. Суха Дорогва. Після погрому переслідували поляків до р. Вепр.

1227 р. (весна) руські (давньоукраїнські) оборонці м. Крем'янця (нині Кременець Тернопільської обл.) відбили облогу угорського війська на чолі з королем Андрієм. Унаслідок безнадійних штурмів угорці втратили велику кількість воїнів убитими й пораненими.

1227 р. (весна) руське (давньоукраїнське) військо князя Мстислава Удатного перемогло угорські війська на чолі з королем Андрієм під Звенигородом, змусивши його тікати з Галичини.

1227–1228 рр. (зима) руські (давньоукраїнські) війська на чолі з князем Данилом розгромили ятвягів, які спустошили землі біля м. Берестя (нині на території Білорусі). Очільників ятвягів — князя Шутра та Стегнута — було вбито, а Небра поранено.

Данило.
Художник А. Орльонов

1229 р. (літо) руські (давньоукраїнські) війська на чолі з князями Данилом і Васильком здійснили успішний похід у Польщу на підтримку князя Кондрата I Мазовецького в боротьбі за польський княжий стіл. Дійшли до осередніх польських земель, захопили низку населених пунктів, включно з м. Каліш (нині Великопольське воєводство).

1229 р. (літо) руські (давньоукраїнські) полки розгромили литовські загоны, які прийшли спустошити землі біля м. Берестя (нині на території Білорусі).

1234 р. (осінь) руська (давньоукраїнська) армія на чолі з князем Васильком ущент розгромила литовське військо, очолюване князем Айшевно Рушковичем, яке спустошило землі навколо м. Охожі та Бусова. Унаслідок битви було вбито 40 литовських князів і багато воїнів, а все награбоване відібрано.

1241 р. руські (давньоукраїнські) оборонці міст Крем'янець (нині Кременець) і Данилова (сучасна територія Тернопільської обл.) відбили монгольську облогу. Під час облоги Крем'янця ворогу не допомогли навіть стінобитні пристрої.

1243–1244 р. (зима) руське (давньоукраїнське) військо князя Данила здійснило три походи в Польщу, на допомогу своєму союзнику

Кондрату І Мазовецькому. Військо доходило до р. Вісли, здобуло м. Люблін (нині центр воєводства Польщі).

1244 р. (початок) руська (давньоукраїнська) армія князя Данила вщент розгромила литовське військо, очолюване князем Айшевно Рушковичем, яке спустошило землі навколо м. Пересопниці Рівненського р-ну Рівненської обл. Литовський князь заледве врятувався, а все награбоване було відібрано.

1244 р. (весна) руські (давньоукраїнські) війська під керівництвом князів Данила і Василька Романовичів штурмували польське м. Люблін та змусили містян не підтримувати свого князя Болеслава V у війні з Галицько-Волинською державою. Невдовзі князь Данило взяв місто під свій контроль.

1245 р. руська (давньоукраїнська) армія князя Данила вщент розгромила литовське військо, очолюване князем Ленгевіном, яке спустошило землі навколо м. Мельниці. Поранений литовський князь врятувався втечею, а все награбоване було відібрано.

1248 р. (літо) руське (давньоукраїнське) військо на чолі з князем Данилом здійснило похід в Угорщину на допомогу королю Белі в його війні за австрійську спадщину.

1250–1252 рр. руське (давньоукраїнське) військо на чолі з князем Данилом здійснило декілька походів на литовців, допомагаючи жемайтському князю Тевтивилу у війні проти свого дядька литовського князя Міндовга.

1251 р. руське (давньоукраїнське) військо на чолі з князем Данилом і польським князем Земовитом Мазовецьким провело успішний похід на ятвягів. У кількох битвах завдано поразки ятвягам і звільнено багато полонених, захоплених під час їхніх нападів на руські землі.

1254 р. руське (давньоукраїнське) військо короля Данила під м. Крем'янцем (нині Кременець Тернопільської обл.) завдало поразки монгольській армії воєводи Куремси.

1255–1256 р. (зима) руське (давньоукраїнське) військо на чолі з королем Данилом спільно з польськими військами провело успішний похід на ятвягів. Після цього походу ятвяги погодилися виплачувати данину королю Данилу.

1256 р. (осінь) руські (давньоукраїнські) полки короля Данила цілком розгромили литовське військо князя Сирвида Рушковича, що грабувало околиці Луцька.

1262 р. (літо) руська (давньоукраїнська) армія на чолі з князем Васильком поблизу озера Неблі (нині біля с. Нобель Вараського р-ну Рівненської обл.) знищила все литовське військо, очолюване воєводою Тюдіяминовичем Ковдижадом, що спустошило перед цим волинські землі. Усе награбоване було відбито, а полонених звільнено.

1264 р. (літо) руські (давньоукраїнські) полки під керівництвом Шварна, сина короля Данила, здійснили успішний похід на допомогу литовському князю Войшелку для придушення заколоту в Литві.

1271 р. руські (давньоукраїнські) полки здійснили успішний похід на підтримку польського князя Болеслава в його війні з воротславським князем Генріком Правим.

1271–1272 р. (зима) руські (давньоукраїнські) полки під керівництвом воєвод Андрія Путивлича з Галича, Желислава з Володимира, Володислава Ломоносого з Луцька здійснили успішний похід на ятвягів і захопили м. Злину.

Ярослав Ярополк. Художник А. Орлюнов

➤ ЗМІСТ ➤

Передмова	4
З давніх-давен	6
Січень	24
Лютий	50
Березень	78
Квітень	110
Травень	138
Червень	164
Липень	196
Серпень	226
Вересень	260
Жовтень	288
Листопад	318
Грудень	342